

Sygn. akt I CK 67/05

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 lipca 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący)

SSN Mirosław Bączyk (sprawozdawca)

SSN Iwona Koper

w sprawie z powództwa "B.(...)" Spółki z o.o. w W.

przeciwko T. S. i M. S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 13 lipca 2005 r., kasacji pozwanych od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 10 sierpnia 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację ponad kwotę 1.329,80 (tysiąc trzysta dwadzieścia dziewięć 80/100) zł oraz w części orzekającej o kosztach i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy wydał nakaz solidarnej zapłaty kwoty 43.949,31 zł przeciwko T. S. i M. S. na rzecz powoda – „B.(...)” Spółki z o. o. Podstawą tego rozstrzygnięcia był

stosowny weksel gwarancyjny wystawiony przez T. S. (zarazem dłużnika w stosunku podstawowym) i podpisany przez M. S. jako poręczyciela wekslowego. Po rozpatrzeniu zarzutów pozwanych od nakazu zapłaty, Sąd Okręgowy uchylił nakaz co do kwoty 664,16 zł i w tym zakresie oddalił powództwo, natomiast w pozostałej części utrzymał nakaz zapłaty w mocy po ustaleniu następującego stanu faktycznego.

Pozwana T. S. w ramach prowadzonej działalności gospodarczej pod nazwą PHO – Hurtownia „O.(...)” zawarła z powodem – „B.(...)” Spółki z o. o. umowę leasingu operacyjnego samochodu ciężarowego Iglocar Star (w dniu 30 września 1998 r.). Strony wiązały dołączone do umowy „ogólne warunki umowy leasingu” (cyt. dalej jako „ogólne warunki”) w pkt. 4.4. tych warunków przewidywano, że w razie nieuregulowania dwóch tzw. opłat okresowych lub w razie niewywiązania się leasingobiorcy z obowiązków umownych lub naruszenia jakiegokolwiek warunku lub innej umowy leasingu, leasingodawcy służyć będzie uprawnienie rozwiązania wszystkich umów leasingu ze skutkiem natychmiastowym z leasingobiorcą. Rozwiązanie umowy leasingu uzasadnia możliwość żądania zapłaty wszystkich zaległych opłat, zapłaty odszkodowania w wysokości pozostałych opłat okresowych przewidzianych w umowie oraz żądanie zwrotu przedmiotu leasingu do miejsca wskazanego przez leasingodawcę. Dla zabezpieczenia tych należności pozwana wystawiła weksel gwarancyjny in blanco i upoważniła stronę powodową (remitenta) do wypełnienia tego weksla na sumę zobowiązań wynikających z umowy leasingu (w deklaracji wekslowej). M. S. złożył poręczenie na wekslu i udzielił też poręczenia cywilnego (w dniu 1 października 1998 r.). Pozwana nie zapłaciła dwóch rat leasingowych, powódka złożyła oświadczenie o rozwiązaniu umowy leasingu z dnia 30 września 1998 r. i wezwała pozwaną do zapłaty zaległych opłat okresowych, odszkodowania oraz zwrotu przedmiotu leasingu (pismo z dnia 15 marca 2001 r.). Odbiór pojazdu od pozwanej zlecono odpłatnie innemu podmiotowi i zapłatą tą obciążono stronę pozwaną. W rezultacie strona powodowa uzupełniła weksel na kwotę dochodzoną pozwem i obejmującą sumę wszystkich należności.

W ocenie Sądu Okręgowego, postanowienie o odszkodowaniu (pkt. 4.4. ogólnych warunków) należało uznać za skuteczne w świetle zasady swobody kształtowania treści umowy (art. 353¹ k.c.) i regulacji wskazanej w art. 473 k.c. Od 2000 r. obowiązuje nowy przepis art. 709¹⁵ k.c., w którym przewidziano wprost możliwość żądania odszkodowania od leasingobiorcy w związku z wcześniejszym rozwiązaniem umowy leasingu. Solidarne zasądzenie dochodzonej pozwem należności uzasadniał przepis art. 471 k.c., art. 876 § 1 i art. 881 k.c.

Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanych dłużników wekslowych. Sąd ten dokonał oceny prawnego charakteru pkt. 4.4. „Ogólnych warunków umowy leasingowego”. W postanowieniu tym stwierdzono, że w przypadku nieuregulowania dwóch tzw. opłat okresowych, leasingodawcy służy uprawnienie rozwiązania wszystkich umów leasingu ze skutkiem natychmiastowym zawartych z leasingobiorcą, a leasingodawca może także żądać zapłaty odszkodowania w wysokości pozostałych tzw. opłat okresowych przewidzianych w umowie. Uprawnienie do żądania odszkodowania (kary umownej) powstało dopiero, gdy wierzyciel skorzystał z prawa rozwiązania umowy. Klauzula umowna zawarta w pkt 4.4. „Ogólnych warunków umowy leasingu” mieściła się w granicach swobody umów (art. 353¹ k.c.). Odpowiada ona treści obecnie obowiązującego art. 709¹⁵ k.c. i postanowieniom art. 13 ust. 2 Konwencji UNIDROIT z dnia 28 maja o międzynarodowym leasingu finansowym. Strony nie działały zatem wbrew postanowieniom art. 483 k.c. Zasądzone przez Sąd Okręgowy koszty tzw. windykacji znajdują swoje uzasadnienie w pkt 4.7. „Ogólnych warunków u mowy leasingu”, ponieważ skorzystanie z usług odpowiedniej firmy leasingowej było uzasadnione opóźnieniem się leasingobiorcy z wydaniem samochodu. Zarzut zasądzenia kwoty brutto (z podatkiem VAT) zamiast netto był już spóźniony, nie został bowiem zgłoszony w zarzutach od nakazu zapłaty (art. 495 § 3 k.p.c.).

Oboje pozwani odpowiadali na podstawie przepisów prawa wekslowego jako wystawca i poręczyciel wekslowy. Wprawdzie pozwany udzielił wierzycielowi poręczenia cywilnego (art. 876 k.c.), ale wierzyciel wywodził wobec niego swoje roszczenie z faktu złożenia przezeń podpisu na wekslu w charakterze poręczyciela wekslowego. Prawidłowo uzupełniony przez powoda (wierzyciela) weksel gwarancyjny uzasadniał solidarną odpowiedzialność pozwanej obojga pozwanych.

W kasacji pozwanych (w zakresie dotyczącym oddalenia apelacji ponad kwotę 1.329,80 z odsetkami ustawowymi) podniesiono zarzuty naruszenia art. 382; art. 233 § 1 k.p.c. i zw. z art. 391 k.p.c. oraz naruszenia przepisów prawa materialnego, tj., art. 353¹ k.c. w zw. z art. 483 § 1 k.c., art. 58 § 1 k.c. oraz art. 10 prawa wekslowego. Skarżący wnosili o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy (w zaskarżonym zakresie) do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie – o zmianę zaskarżonej części wyroku Sądu Apelacyjnego oraz wyroku Sądu Okręgowego i oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty naruszenia art. 382 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 k.p.c. zostały niewłaściwie umotywowane w kasacji pozwanych, ponieważ odnoszą się do zagadnień materialnoprawnych (kwestionowanie obowiązku zapłaty przez pozwanych kary umownej i wypełnienie weksla gwarancyjnego kwotą odpowiadającą wysokości tej kary). W związku z tym wspomniane zarzuty nie mogą być brane pod uwagę w postępowaniu kasacyjnym.

Spór między stronami koncentrował się na prawnym znaczeniu klauzuli umownej zawartej w pkt. 4.4. „Ogólnych warunków umów leasing” (cyt. dalej jako „ogólne warunki”). W klauzuli tej przewidziano uprawnienie dla leasingodawcy do rozwiązania umowy ze skutkiem natychmiastowym w razie naruszenia przez leasingobiorcę umowy leasingowej. W wyniku takiego rozwiązania leasingodawca uzyskiwał możliwość żądania zapłaty „wszystkich zaległych opłat wraz z odsetkami (...) oraz prawo żądania zapłaty odszkodowania w wysokości pozostałych opłat okresowych przewidzianych w umowie (...)”. W ocenie Sądu Apelacyjnego, w klauzuli tej zastrzeżono w istocie karę umowną w związku z niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania przez leasingobiorcę. W kasacji pozwanych trafnie zauważono to, że Sąd Apelacyjny powiązał w rezultacie karę umowną także z niewykonywaniem lub nienależytym wykonywaniem zobowiązania pieniężnego, skoro roszczenie o zapłatę takiej kary miałoby aktualizować się w razie braku zapłaty dwóch rat leasingowych (w istocie – świadczeń pieniężnych) i skorzystania z uprawnienia do rozwiązania umowy (jej wypowiedzenia) ze skutkiem natychmiastowym. W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2003 r. III CZP 69/03 (OSN 2004, z. 5, poz. 69; sprostowanie: OSNC 2005, z. 6, poz. 2004 s. 1 – 2) stwierdzono, że naruszenie reguły określonej w art. 483 § 1 k.c. i objęcie karą umowną niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania pieniężnego nie powoduje nieważności zastrzeżenia kary umownej (art. 58 § 3 k.c.), należy je jednak oceniać nie na podstawie art. 483 – 484 k.c. (art. 353¹ k.c.). Oznacza to, że omawiana klauzula zawarta w pkt. 4.4. ogólnych warunków mogłoby być oceniane już poza reżimem regulacji prawnej kary umownej, zwłaszcza w kontekście prawnego ukształtowania stosunku leasingu w okresie przed uregulowaniem umowy leasingu w przepisach k.c. począwszy od dnia 9 grudnia 2000 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 74, poz. 857). W odpowiedzi powoda na kasację pozwanych trafnie zwrócono uwagę na to, że do czasu prawnej regulacji umowy leasingu w przepisach k.c. (art. 709¹ – 709¹⁸) w polskiej praktyce gospodarczej ukształtował się określony model stosunku leasingu operacyjnego, regulowany we wzorcach umownych, w których umieszcza się (jak w umowie łączącej

strony) klauzule o treści przewidzianej w pkt 4.4. ogólnych warunków. Czyni się tak niewątpliwie pod wpływem rozwiązań modelowych przyjmowanych w postanowieniach Konwencji UNIDROIT dotyczącej międzynarodowego leasingu finansowego (Ottawa 1988 r.). W art. 13 art. 2 tej Konwencji przewidziano możliwość domagania się przez leasingodawcę od leasingobiorcy zapłaty odpowiedniego odszkodowania odpowiadającego wysokości niezapłaconych opłat leasingowych. Nie sposób zatem twierdzić, że w pkt 4.4. ogólnych warunków przewidziano jakąś postać kary umownej w rozumieniu art. 483 – 484 k.c. Chodzi tu raczej o oryginalną, charakterystyczną dla stosunku leasingu finansowego instytucję usprawiedliwioną koniecznością odpowiedniego rozłożenia ryzyka związanego z przedterminowym zakończeniem umowy leasingu finansowego. Natomiast konstrukcji kary umownej można doszukiwać się w innych postanowieniach ogólnych warunków (np. w pkt 8.3.; zastrzeżenie kary umownej na wypadek opóźnienia leasingobiorcy w wydaniu partnerowi przedmiotu leasingu po zakończeniu stosunku obligacyjnego).

Prawna dopuszczalność umieszczania w umowie leasingu (zawieranych przed regulacją prawną tych umów w przepisach k.c.) klauzuli o kreślonej w pkt. 4.4. warunków umowy nie może być kwestionowana w świetle art. 353¹ k.c. Pozostaje tylko do wyjaśnienia to, jak omawiana klauzula powinna być rozumiana w sensie jurystycznym w niniejszej sprawie. Skoro w jej treści mówi się o „odszkodowaniu”, pojawia się pytanie, czy leasingodawcy przysługuje roszczenie jedynie w razie wykazania szkody (odszkodowawczy charakter odszkodowania), czy wykazywanie takiej szkody nie jest niezbędne (charakter gwarancyjny roszczenia). Rzecz w tym, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku stanowisko Sądu Apelacyjnego w tym zakresie nie jest dostatecznie klarowne. Sąd ten mianowicie stwierdził najpierw, że „zastrzegając odszkodowanie w omówionej wysokości strony w istocie sięgnęły do konstrukcji kary umownej, która zwalnia wierzyciela z obowiązku wykazania szkody”. W innym miejscu znalazła się jednak konstatacja, że „kara (umowna) została zastrzeżona na wypadek rozwiązania umowy i ma na celu zrekompensowanie szkody, wynikłej z wywołanego niezgodnym z umową zachowaniem leasingodawcy, przedwczesnego zakończenia stosunku prawnego”. Co więcej, Sąd drugiej instancji zauważył, że w pkt 4.5. ogólnych warunków dopuszczono możliwość pomniejszenia w zależności odszkodowania od stopnia zużycia zwróconego przedmiotu.

Jeżeli zatem w pkt 4.4. ogólnych warunków nie przewidziano – wbrew stanowisku Sądu Apelacyjnego – konstrukcji kary umownej, ale inną instytucję charakterystyczną

dla leasingu operacyjnego, to taka konstatacja nie może jeszcze przemawiać na rzecz merytorycznego rozstrzygnięcia tego Sądu. Należy przede wszystkim określić, jak wspomniano, charakter prawny klauzuli zawartej w pkt. 4.4. ogólnych warunków, tzn. ustalić, czy spełnione zostały odpowiednie przesłanki powstania roszczenia pieniężnego przewidzianego w tej klauzuli. Sąd Apelacyjny naruszył art. 483 k.c. przez błędne zastosowanie tego przepisu do instytucji nie stanowiącej w istocie kary umownej. Naruszył także przepis art. 353¹ k.c., skoro – przyjmując prawną dopuszczalność klauzuli umownej przewidzianej w pkt 4.4. – nie ustalił jednak w sposób jednoznaczny przesłanek powstania roszczenia pieniężnego przewidzianego w tej klauzuli. Tymczasem do kompetencji stron należało określenie wspomnianych przesłanek. Dlatego należało zaskarżony wyrok uchylić w części oddalającej apelację ponad kwotę 1.329,80 pozwany nie kwestionował bowiem zasadności rozstrzygnięcia w zakresie dotyczącym kosztów odbioru pojazdu) i w tym zakresie przekazać sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania (art. 393¹³ § 1 k.p.c.).